

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА

Т. П. Плішка

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, економічної теорії та фінансів
Хмельницького університету управління та права*

УДК 303.442.4.001.76

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК РІЗНОВИД ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Присвячена корпоративній соціальній відповідальності та інноваційно-інвестиційним процесам. Досліджені основи цих процесів, проведений їх аналіз, запропоновано шляхи впровадження корпоративної соціальної відповідальності на основі інноваційно-інвестиційних процесів.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, інвестиції, інновації, інноваційно-інвестиційні процеси.

Перехід України до сталого економічного розвитку, її інтеграція до європейського і світового товариства, вимагають запровадження сучасних практик взаємодії держави, суспільства та бізнесу, які б дозволили посилити взаємну відповідальність усіх учасників суспільного життя, створити умови для подальшого стабільного розвитку держави і суспільства, заснованого на врахуванні всебічних їх інтересів, у тому числі впровадження корпоративної соціальної відповідальності на основі інноваційно-інвестиційних процесів.

Корпоративну соціальну відповідальність досліджували Г. Боуен, К. Девіс, Р. Бломстром, Дж. Мак Гуір, А. Г. Зінченко, О. М. Ляшенко, С. Мережі, Г. А. Місько, А. Керолл., М. А. Саприкіна, М. А. Саєнсус та інші. Інноваційно-інвестиційні процеси досліджували Л. К. Безчасний, С. Брю, М. П. Войнаренко, Т. В. Майорова, К. Макконел, С. І Мельник, А. В. Мерзляк, А. С. Музиченко, О. М. Підхомний, К. О. Семенов, І. Г. Яремчук та інші.

Проте, незважаючи на досягнення в цій сфері, недостатнім є висвітлення шляхів впровадження корпоративної соціальної відповідальності на основі інноваційно-інвестиційних процесів, що і є завданням цієї статті.

Корпоративна соціальна відповідальність — це відповідальність компанії за вплив її рішень та дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорості та етичної поведінки, яка сприяє сталому розвитку, у т. ч. здоров'ю та добробуту суспільства, враховує очікування заінтересованих сторін, відповідає чинному законодавству та міжнародним нормам поведінки, інтегрована у діяльність організації і практикується в її відносинах з іншими [1, с. 13].

Соціальна відповідальність бізнесу передбачає підтримку балансу всіх заінтересованих сторін: працівників, акціонерів, партнерів, інвесторів, місцевих громад, а в цілому — балансу економічної ефективності та соціальної результативності діяльності компаній. Соціальна відповідальність дозволяє довести, що економічна та соціальна складові нерозривно пов'язані між собою, створюючи таким чином основу відповідального введення бізнесу.

Наприклад, компанія Майкрософт для зменшення негативного впливу Інтернету на дітей фінансує за рахунок власних прибутків впровадження програми “Батьківський контроль”, а провідні автомобільні компанії — впровадження дитячих крісел в автомобілях, алкогольні компанії — заходи під гаслом “Споживай відповідально!”, тютюнові компанії — фото та написи на пачках про шкідливість паління. Проте не завжди компанії це роблять добровільно, частіше — під тиском державних органів та суспільства.

Водночас будь-які соціальні проекти бізнесу можуть бути малоefективними через незрозуміння його дій з боку держави, суспільства та інших партнерів. Найбільше стримує соціальні інвестиції бізнесу пасивність держави, що особливо гостро проявляється в умовах кризових явищ. Рам із тим цей період придатний для переоцінювання підходу до стратегії і реалізації соціальної відповідальності бізнесу.

Для побудови ефективної ринкової економіки та демократичного суспільства Україні потрібно створити основу для діалогу між урядом, бізнесом та громадським суспільством. Корпоративна соціальна відповідальність є одним із ключових факторів для побудови такого діалогу. Ступінь розвитку корпоративної соціальної відповідальності відображає рівень партнерства між компаніями, урядовими структурами та головними дійовими особами громадського суспільства щодо вирішення соціальних і екологічних проблем та прискорення розвитку суспільства.

Соціальна відповідальність стала частиною системи управління і набула особливої популярності в два останні десятиріччя в Північній Америці, Західній Європі та Азії. Концепція корпоративної соціальної відповідальності набуває поширення з 1953 року, а з часом відповідно до зростання компаній ставала все більше структурованою.

Виділяють такі етапи розвитку концепції корпоративної соціальної відповідальності:

1. Етап становлення (50–ті роки XIX ст.) — вийшла книга Говарда Боуена “Соціальна відповідальність бізнесмена”, яка стала першою літературою про корпоративну соціальну відповідальність. Продовжили дослідження цієї теми Пітер Друкер, Честер Барнард, А. Керолл, Артур Пейдж, Калвін Кулідж та інші.

2. Етап виникнення нових напрямів та тем корпоративної соціальної відповідальності (60–70–ті роки XIX ст.). Кейт Девіс піднімає тему довгострокових інвестицій від соціальної відповідальності. Вводиться словосполучення “корпоративна соціальна відповідальність і бізнес-етика”, виділяють такі види відповідальності: економічна, правова, етична, філантропічна (добровільна, дискреційна) та інші. Появляються наступні теорії: теорія стекхолдерів, теорія соціального впливу або інституційна ресурсна теорія, сигнальна репутаційна теорія, теорія недостатності ресурсів, теорія опортунізму менеджменту, теорія заміщення, теорія синергетичних дій, гіпотези про нелінійні взаємозв'язки.

3. Етап взаємозв'язку між корпоративною соціальною відповідальністю і сталим розвитком (80–ті роки XIX ст.).

4. Етап становлення “бізнес-кейсу” для корпоративної соціальної відповідальності (90–ті роки XIX ст.) — виникнення теорії мотивації компаній щодо реалізації корпоративної соціальної відповідальності та поняття “потрійного критерію”, що передбачає трикутник рівноваги між економічними, соціальними та екологічними цілями розвитку.

5. Етап інституалізації корпоративної соціальної відповідальності на національних рівнях (XXI ст.) — поява міжнародного стандарту ISO 26000,

прийняття національних стратегій або державних програм із соціальної відповідальності.

Розвиток корпоративної соціальної відповідальності в Україні можна поділити на чотири етапи, розпочинаючи з 2005 року. Незважаючи на те, що концепція корпоративної соціальної відповідальності в Україні розпочала поширюватись лише у ХХ столітті, її розвиток відбувається досить динамічно [2, с. 9].

Перший етап (2005–2006 рр.). У грудні 2005 року був проведений Форум “Корпоративна соціальна відповідальність і Глобальний договір” за участю представників Організації Об’єднаних Націй, українського уряду, бізнес-спільноти, міжнародних та місцевих неурядових організацій, засобів масової інформації та університетів. Підписання “Глобального договору” відбулось 25 квітня 2006 р. за участю 34 провідних українських і міжнародних компаній, асоціацій та організацій громадського суспільства, серед яких були “Кока-Кола Беверіджиз Україна ЛТД”, СКМ, “Тетра Пак Україна”, “ТНК-ВР Україна”.

Другий етап (2007 рік) характеризується першими зусиллями компаній щодо впровадження стратегічних засад корпоративної соціальної відповідальності. Організована перша міжнародна конференція та перший Медіа Саміт із корпоративної соціальної відповідальності. У листопаді 2007 року Україна приєдналася до міжнародної групи з розробки нового міжнародного стандарту із соціальної відповідальності ISO 26000 і було обрано шість національних експертів від різних груп заінтересованих сторін.

Третій етап (2008 рік) — підготовлені та представлені перші соціальні звіти компаній, проводяться круглі столи та тренінги з корпоративної соціальної відповідальності в 10 регіонах України.

Четвертий етап (2009–2011 рр.) відбувається розвиток корпоративної соціальної відповідальності та екоменеджменту. Проведено першу виставку соціальних і екологічних проектів компаній в Україні, започаткований Національний конкурс бізнес-кейсів з корпоративної соціальної відповідальності.

Водночас розвиток корпоративної соціальної відповідальності як інновації потребує інвестування як з боку самих корпорацій, так і державної підтримки.

Якісне зростання економіки може бути забезпечене тільки за допомогою інноваційно-інвестиційних процесів та формуванні в країні національної інноваційно-інвестиційної системи, спроможної генерувати і реалізувати новітні технології та найсучасніші наукові знання. Однак в цілому рівень інвестування є недостатнім.

Приріст іноземного капіталу за звітний рік спостерігався в фінансовій діяльності, торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого внеску, операціях з нерухомим майном, орендою, на підприємствах промисловості, переважно переробної. Серед галузей переробної промисловості найбільше зросли обсяги прямих іноземних інвестицій у хімічну та нафтохімічну промисловість та у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів. Інвестиції надійшли зі 125 країн світу. До десятків основних країн-інвесторів входять: Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація, Австрія, Сполучене Королівство Великобританії, Франція, Сполучені Штати Америки, Віргінські острови та Швеція.

На жаль, в Україні частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств залишається низькою. Основним джерелом фінансування інновацій, як і в попередні роки, залишаються власні кошти підприємств. Фінансування інноваційних робіт з державного та місцевих бюджетів майже не проводилось.

Все це вимагає значного збільшення надходження інвестиційних ресурсів в економіку країни, причому як зовнішніх, так і внутрішніх. Навіть при значному звуженні світових фінансових потоків і зменшенні прибутків вітчизняних підприємств зберігаються можливості для розширення інвестицій. Таке розширення, крім вже традиційної і вкрай потрібної роботи щодо поліпшення інвестиційного

клімату в державі, вимагає освоєння нових механізмів і підходів в інвестиційній сфері, створення системи заохочення інвестиційних вкладень.

Серед таких механізмів можна виділити запровадження системи надання товарних кредитів під гарантії урядів-партнерів. У разі запровадження ця система дозволить підтримати експорт вітчизняної продукції, наповнити ринок новим фінансовим інструментом, сприятиме освоєнню нових перспективних ринків. Значний потенціал для використання системи товарних кредитів є у вітчизняному машинобудуванні, зокрема транспортному, в будівництві та інших сферах [3, с. 14].

Іншим механізмом, що здатний суттєво поповнити інвестиційні ресурси, є конвертація зовнішніх зобов'язань України в реалізацію перспективних інфраструктурних проектів. Сьогодні є зацікавленість іноземних інвесторів у вкладенні інвестицій у вітчизняну систему енергозбереження, розвиток транзитного потенціалу країни. Така конвертація дозволить зменшити тиск зовнішніх запозичень на вітчизняну економіку, запобігти різкому скороченню золотовалютних запасів, зберегти стійку платоспроможність держави.

Для розширення внутрішнього і зовнішнього інвестування доцільно створити в Україні спеціалізований банк інноваційно-інвестиційного розвитку, спроможний фінансувати масштабні перспективні інвестиційні проекти. Для цього важливо задіяти всі можливі внутрішні та зовнішні ресурси, включаючи кошти державного і місцевих бюджетів, приватних інвесторів, наявну банківську мережу [4, с. 35].

З іншого боку, розширення внутрішніх інвестицій можливе через випуск цільових облігацій, продаж яких дозволить залучити кошти населення, що знаходяться поза банківським обігом.

Реалізація цього потребує належного державного підкріплення. Зокрема, система надання товарних кредитів стане можливою у разі врахування відповідної програми у Державному бюджеті України, крім того зацікавленість іноземних та вітчизняних інвесторів у розширенні інвестування пов'язана із наданням податкових, митних та інших преференцій.

Важливим є також створення системи підтримки венчурного інвестування в Україні.

Серед інших напрямків особливої уваги потребує реальне наповнення інших елементів інфраструктури інвестиційної й інноваційної сфери. Потрібне створення базових центрів передачі технологій, демонстраційних центрів з пріоритетів науково-технічної та наукової діяльності, створення спеціалізованого науково-дослідного центру інноваційного розвитку, бізнес-інкубаторів, науково-виробничих інвестиційно-інноваційних комплексів, зокрема у вищих навчальних закладах, бізнес-парків, технологічних інкубаторів, фондів підтримки інноваційного підприємництва.

Сьогодні все більшого значення набуває посилення координації діяльності органів виконавчої влади в інвестиційній та інноваційній сферах. За рахунок такої координації реальнішим є створення і запровадження ефективних механізмів нарощування інвестиційної й інноваційної активності в державі, раціональне і продуктивніше використання інвестиційних ресурсів, їх концентрація на стратегічних напрямках тощо.

Відповідної координації потребує і робота щодо формування та виконання державних цільових програм, що містять інвестиційну й інноваційну складові. В умовах нестачі фінансових ресурсів тим самим можна уникнути дублювання у реалізації подібних проектів, досягти оптимальної концентрації коштів на пріоритетних напрямках, задіяти комплексний ефект від виконання зазначених програм, забезпечити дієвий контроль за ефективним використанням інвестиційних ресурсів.

Важливою ланкою успішної взаємодії стане запровадження спрощеного механізму здійснення експертизи інвестиційних й інноваційних проектів і програм у режимі "єдиного вікна", через який можливе усунення дублювання у роботі різних

відомств. Це дозволить забезпечити прозорість процесу, а також значно скоротити термін проходження цих проектів та програм.

З іншого боку, для підвищення інвестиційної привабливості проектів та програм потрібно підвищити вимоги до поданих на експертизу пропозицій в частині наявності в них міжнародних патентів. Наявність таких патентів значно посилить інтерес потенційних інвесторів щодо участі в реалізації проектів і зменшить час пошуку потенційних інвесторів.

Успішна реалізація планів щодо збільшення обсягів надходження інвестиційних ресурсів потребує розширення міжнародного співробітництва в інвестиційній сфері. Серед першочергових пріоритетів — налагодження прямої співпраці з урядовими структурами зарубіжних країн, що опікуються питаннями інвестицій, розширення використання можливостей дипломатичних установ і торгово-економічних місій України за кордоном, а також відповідних представництв іноземних держав в Україні. Така співпраця можлива в рамках укладання відповідних угод про співробітництво, що значно скоротить шлях обміну інформацією і налагодження прямих зв'язків між інвесторами і підприємствами — споживачами інвестицій.

Практичне виконання цих завдань потрібно здійснювати з широким залученням громадськості. Обговоренням проектів з представниками громадських організацій, налагодженням постійного діалогу з усіма зацікавленими сторонами.

Таким чином, виконання зазначених актуальних завдань на сучасному етапі розвитку країни забезпечить зростання надходження інвестицій в економіку країни, прискорення інноваційного розвитку, впровадження корпоративної соціальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Корпоративна соціальна відповідальність: моделі та управлінська практика [Текст] : [посіб.] / [Саприкіна М. А., Саєнсус М. А., Зінченко А. Г. та ін.]. — К. : Фарбований лист, 2011. — 480 с.
2. Практики КСВ в Україні [Текст] / під ред. М. А. Саприкіної. — К. : Фарбований лист, 2010. — 106 с.
3. *Войнаренко, М. П.* Формування інноваційно-інвестиційної політики регіонів України на засадах кластерних технологій [Текст] / М. П. Войнаренко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2008. — № 3. — Т. 1. — С. 263–267.
4. *Мельник, С. І.* Формування і розвиток інноваційного підприємництва в Україні [Текст] / С. І. Мельник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2009. — № 6. — Т. 1. — С. 32–38.

*Рекомендовано до друку кафедрою менеджменту, економічною теорією та фінансів
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 5 від 13 грудня 2011 року)*

Надійшла до редакції 18.12.2011

Плишка Т. П. Корпоративная социальная ответственность как разновидность инновационно-инвестиционных процессов

Посвящена корпоративной социальной ответственности и инновационно-инвестиционным процессам. Исследованы основы этих процессов, проведен их анализ, предложены пути внедрения корпоративной социальной ответственности на основе инновационно-инвестиционных процессов.

Ключевые слова: *корпоративная социальная ответственность, инновации, инвестиции, инновационно-инвестиционные процессы.*

Plishka, T. P. Corporate Social Responsibility as a Kind of Innovation and Investments Processes

The article deals with the corporate social responsibility and of innovation and investments processes. There processes base has been analysis, ways of activization corporate social responsibility and of innovation and investments processes have been proposed.

Key words: *corporate social responsibility, innovation, investments, of innovation and investments processes.*

